

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita, Et Gestis S. Francisci Xaverii È Societate Iesv Indiarvm Apostoli Libri Qvatvor

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1666

4. Causa, & modus martyrij.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10854

adsciscitur anno 1542. annos natus duos & viginti, & subdiaconus, paucis ab hinc diebus probare suum tyrocinium incipit, duro mensium quinque itinere, sed tam lecto comitum numero, vt multo plus ex iis duceret intimæ voluptatis, quam molestiarum ex viâ incommodis; tùm quod charitatis quàm naturæ maior suauiorque communitio, laborem leuabat; tùm quod iis omni adesse officio delectabatur mirificè, & nauare se Christo ea obsequia reputabat, quæ Christi seruis impenderet. In iis erat Petrus Ribadeneira admodum adolescens, qui Româ cum socio studiorum causa tendebat Parisios, Conimbricam Antonius cum aliis quatuor; pedites omnes, vilissimo habitu, & corrogata in diem stipe. Noctem in publicis pauperum domibus, si bona fors daret; vel inter deserta mapalium rudera, vel si eos intercepisset nox sub dio, vt minori auræ iniuria poterant exigebant. Erat enim par iuuenum virtus atque alacritas non propriis modo ferendis incommodis, sed etiam alienis, quibus suorum inmemores & afficiebantur grauius, & accuratius succurrebant. Ab se tamen quiddam in Antonio singulare Roma vsque Auenionem, obseruatum Ribadeneira tradit, *Mirabar, inquit ille, persæpe, eius firuorem charitatis, vt mirum non sit, iis iniis finem datum à Deo non dissentaneum (mortem scilicet quam narrauerat beatam) sociorum sarcinulas sibi imponere; quoties fluuius transmittendus, vada ambigua tentare, & frangere; debiles etiam humeris sublatis transuehere, hilaritatem omnibus viuacem, vegeto suo latoque ardore accendere, suam denique singulis operam patero affectu, famulari obseruantia exhibere.* Conimbricæ, studiis selqui annum dedit, quo tempore sacerdotio inauguratus est Ianuarij sexto anni 1544. ac bimestri post Vlyssiponem missus, vela ibat facturus in Indiam, nisi anno illo, qua causa nescitur, aut defuisset nostris eundi copia, aut ventis aduersis reiecti essent in Europam. Hæsit ergo ad annum sequentem in Lusitania, ex qua Martij vndetrigesimo classem conscendit Ioannis Castrij qui Martino Alphonso de Sosa in Præfectura Indiæ succedebat. Soluere vnâ Vlyssipone Nicolaus Lancillotus, & Ioannes Beira, & paulo plus trimestri spatio applicuere Mozambicum secunda omnino nauigatione: inde post quietem dierum viginti, quam ministerio ægrotorum in nosocomio contulit Criminalis, resumpto mari Goam prospere appulere, Septembris 1. anno 1545. vbi S. Fidei seminarium quò tunc nostri se recipiebant, eorum laboribus sex menses profecit. Illinc aduentu Antonij Malacæ cognito, illum Xauerius in nouam Piscariæ Christianitatem Mansillæ socium transmisit, vbi paulo plus fere triennio strenue posuit. His particulatim emendandum fuit quod varie à multis erratum, quibus Antonij literæ ad distinctionem temporum defuerunt. Nunc in mortis ipsius, & causa & modo, illius gloriam; post, nostri etiam documentum, in eius vita & meritis spectemus.

Habent confinia Piscariæ ad septemtriones, Cilai vada, quæ ad Manararam insulam excurrunt, & scopulorum catena, ac syrtium fauces illas maris præcludunt. His è regione peninsulam ora Piscaria proiicit, vado

4

Causa, & modus martyrij.

H h solùm

folium exili sibi continentem quæ lingua Ramanancoris dicitur. Stabat illic templum Idolo cuidam, toto illo tractu religione antiqua venerandum, & peregrinorum è regno Bisnagæ & Narlingæ concursibus frequens; votis, ac donis opulentum, quibus cœnobium Brachmanum sacra obeuntium pinguescebat. Tertio ab hinc milliari Bedalæ in pago præsidium erat Lusitanorum quadraginta, qui fines suos arce tuebantur. Quicquid mente versarit Ioannes Fernandus Correa præsidij dux, certè nouis tunc rebus abstinuisset prudentius. Nam is ut aditum ad Pagodem intercluderet ethnicis, angustum id solum, quo velut Isthmo Ramanancor iungitur continenti, fossa grandi perfodit, aggere munita, quo breui ab Idolo vota, à templo peregrinos, à comœatu Brachmanos excludit. At hi fame, iraque stimulat, apud Badagas Bisnagæ incolas, de quibus iam alias, iniuriam queri, exaggerare probrum, damna exponere, vindictam flagitare, quam sibi nimis pronum ab iis Barbaris obtinere, quibus ob assiduas deprædationes, & vastationes, iniuri euaserant, & intolerabiles Lusitani. Ad arma undique totis circum locis conclamatur; quem Religio tangeret, quem Dei Ramanancoris captiui libertas, opem ferret ad eum è seruitute eximendum; qui sensu honoris pungeretur, adesset, virturus priuatas iniurias, commune dedecus ac metum quibus regnum & gentem premebat bellicosam, vilis manipulus Lusitanorum quadraginta: non laturos aspectum armatorum, solumque conspici, sat fore ad illos exanimandos: excutiendum semel nidum illum latronum, & purgandam ea eolluue regionem: si inuaderentur insultu repentino, ne vnum quidem superfore, nec sibi alium laborè nisi conficiendi fugientes, exploratū enim per fidos nuncios haberi, carere illos omni bellico comœatu; & affluere licet, num & hastæ aiebant nostræ carebunt vulneribus, nec sequetur de sagittis cruor: aderit profecto quem vleiscimur Deus Ramanancoris, vires suas pugnantibus iunget; Dei eius erit victoria, præda omnium nostrum, triumphus communis. Stetero ergo in acie, hastis stloppis, & omni Mauricorum missilium genere instructi sex millia ethnicorum, & Saracenorum, sublatisque signis, Ramanancorem cœpere progredi, sed sparsis manipulis, nulloque ordine, palatibus similes mutis tympanis, & gradu tacito, ut prius oculis imminere illos sibi, quam rumore, aut strepitu sentirent Lusitani: dum primi subsistunt manipuli, & sequentes expectant cœunt Lusitani, hostem explorant, deliberant quod iam deliberari non poterat, cum res ipsa vrgeret & cogeret in mare recedere; non posse quadraginta nisi temerè, & insanè, tanto hostium numero opponi, nec indigenis hoc rerum extremo confidendum, piscando melioribus quam pugnando, arcem malè munitam, & impressioni ferenda imparem, ad hæc igniarum pulueris defectu, arma prope omnia iacere mortua. Inter hæc audita Badagarum Remanancorem expeditione Criminalis vicino ex pago quem paulo ante Baptismo lustratum, diuinis imbuebat, subitus accurrit; Lusitanos videt salutem in nauibus querere, Barbarorum ferro neophytos obiici, nihil iis ad defensionem, aut fugam relinqui,

linqui; ducem adit, obtestatur, videret etiam atque etiam num qua via res possent incruente cum Badagis componi, vita saltem suorum & neophytorum salva. Sed is crudi tenax propositi, præter suos, flocci reliquos habuit, sibi consulere ceteri qua possent, ac nosset. Jamque infelices, speque omni abiecta, quibus lembi erant in eos cum familiolis, & recula sua sese colligere, robustiores in Cilai saxa natatu contendere miliari vix altero distita; pueri & fœminæ quorum calamitas maior, & periculum tristius, huc illuc cursare, nullo seruitutis aut necis effugio, & lamentabili eiulatu onnia implere. Ducis responso acerbe ictus, ierat Criminalis, questurus apud Deum, & defeturus stragem sæuam infantis illius Christianitatis, illinc si quam possent opem laturus exiens, & crudeli spectaculo confixus miserorum, non de hoc modo, sed illa etiam immortalis salute periclitantium, ut qui sub tormentis duraturi non essent, quibus eos Badaga retracturi erant ad cultus, sacrilegos; boni pastoris fungi officio, & suis cum omnibus, ac pro suo grege animam ponere decevit. Hortabantur ipsum Lusitani ne sic vitam suam pro Indorum vita contemneret, sed certum periculum pretiosius adanauit, quo creditarum sibi animarum quoad posset salutem in tutum subduceret. Ergo discurrrens quaquaversum ubi malè laterent vel peius prostarent miseri, obire omnes, suadere ignitis verbis constantiam fidei, & necessarium hoc rerum discrimine, vitæ vnâ, mortisque contemptum, erigere illos breui & firma spe vitæ beatioris, & æternæ pro hac ærumnosa quantocyus potiundæ, iuuare ad comportandos in cymbas pueros, & infantes; Post quæ in templum ad eos redit qui magno numero velut in asylum eo confugerant; sed iunctis iam copiis audaces Badagæ alij vias interciperere, scrutari latebras alij; magna pars ad mare prouere quo se turba fugientium premebat; nec fuere adeo celeres in vitando littore Lusitani quin sex eorum è numero faucij, tres statim conciderint, duo aliis paulo post, sexus dumtaxat seruatus sit. Hic magno post se excitus strepitu Criminalis, ut vidit respectans, hostem esse, ubique ingruere, prostratus in genua, manus & oculos in cælum tulit, mortem magis inuitans quàm expectans: substitere tantisper attoniti Barbari, quod esse factum viri magnanimi non falso putarunt, nec abstinere solum ab eo manus, sed eorum vnus illum è genibus in pedes erexit; hos aliquanto post alij subsequuntur, quorum telis eodem se situ, ac specie offert Criminalis, & ab his quoque præteritur innoxius, nisi quod quidam ipsius capiti pileolum detraxit, videbaturque Deus hæc suæ victimæ se sistens immolatione repetita gaudere. Nec multum aberat à templo, cum turba tercia irruente tertium ut prius abiicit sese in genua, & hic vultum in cælum, & brachia tendenti, Saracenus (ut ex capitis tegmine creditum) hastam sinistro lateri defixit. Aliis interim comitem ipsi Christianum egregium discerpentibus, quem à se baptizatum consueuerat adhibere ad rudimenta fidei pueris tradenda; reliqui ad Patrem spoliandum, latronum impetum faciunt, at nec ea vi turbatus, nec tardatus dolore

vulneris, vltro vestem iis dono daturus, diffibulauit propriis manibus, iuuitque raptores ad eam detrahendam, direptum etiam corpori ab iis indusium, & ab ludibundis & conclamantibus asportata illius segmēta. Nudus, & saucius, in templum nihilominus se ferebat, cum ecce nouus Badagarum à tergo tumultus, ad quem ille conuersus aduersum pectus vulneri præbuit, & vibratum à Barbaro hastile excepit: procumbens ergo in poplites vir Sanctus, hastile ipsemet exemit pectori; auensque vitæ suæ sacrum Deo illic peragere, vbi die eodem æterno Patri filij vitam obtulerat, vt erat exhaustus sanguine, & nutante iam gressu, in templum nitebatur. Sed hoc ei supremum solatium abstulit alia hostium superueniens turma. Ab his altera lancea humeros; costas medias altera perfossus, in genua corruens, reuolutusque in alterum latus suo in sanguine iacuit. Decussum acinace palpitantis caput, & cruenta indusij segmina, pilo Barbari præfigunt & in Lusitanorum ludibrium ex arcis desertæ, vel vt alij scripsere, è templi sui specula erigunt, multos in mancipia abigunt & cum præda vt ex paupere popello tenui, Ecclesia diruta & agro quàm dirissime potuit vastato, in Idoli sui concedunt Fanum, vbi brutis & inconditis vocibus vindictam Deo suo, & victoriam gratulati, repetiere sedes suas. Eorum discessu ommissis paulatim latebris aliquot Christiani, parentis optimi truncum corpus, multis cum lacrimis fabulo potius texere quam tumulto, quod præter manus ad effodiendam humum instrnmenta decēssent; Postridie Antonius Correa ducis propinquus, reiectum cadauer, vt defossum de altius, tutius seruaret, nihil minus aduertens perdidit. Daturum se operam scribebat Antonius Gomez ad Regem Lusitaniæ, vt quæ inuenirentur eius reliquiæ, asseruarentur diligenter, quandoquidem Deo placuisset Societatem Iesv thesauro tam nobili ditare; quod autem spondebat per literas, non is modo sollicitè præstitit, sed è nostris etiam alij, diu illa in ora versari, frustra omnem in eo inuestigando sumpserunt operam, quod aggestas sepulchro arænas in littore, seu mare seu venti complanassent, nec spatiosa in plaga, diligentia vllius exquisitus labor pietati satisfacere valuit, sacrum illud pignus, ad venerationem debitam requirenti. Diem morte tam clara faustum, nullæ vnquam sat certò Patrum illinc notarunt literæ. Harum vltimas dedit Baltazar Gagus Iunij vndeicesimo, anno 1549. ex iis habetur non diu ante contigisse, elapso iam tamen quod necessarium fuerat tempore, vt Patres oræ illius Punicalem conuenirent, ad P. Henricum Henrichez præficiendum sibi Criminalis vice, ex quo credibile mihi sit viri sancti mortem Maio fere medio incidisse, cum annos vixisset, nouem supra viginti, & dies supra tertium mensem paucos.

At suspiciamus licet prouidentiam diuinam, pretiosi reliquiæ funeris celantem; animi certè reliquiæ, & virtutem glorioso sine coronatam æternum vegetabit, illustrabitque memoria posterorum, cui æstima-
§ Criminalis virtutes, & magna sancti- tatis fama.
 da vel vnum in primis Ignatij posset iudicium sat esse; nam erat Ignatij examen in pendendis animæ dotibus delicatum oppido, & sagax, nec vnquam